

Пойда-Носик Н.Н., Свадеба В.В.

ПЛАТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ТА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЇЇ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті розглянуто сутність платоспроможності та її роль в забезпеченні стабільного функціонування підприємства. Зазначено характерні причини її втрати суб'єктами господарювання. Охарактеризовано основні ознаки, які притаманні платоспроможному підприємству. Здійснено розрахунок показників поточної та перспективної платоспроможності досліджуваного підприємства. Виділено шляхи вирішення наявних проблем і відновлення втраченої платоспроможності. Запропонована універсальна система забезпечення платоспроможності підприємства.

Ключові слова: платоспроможність, поточна платоспроможність, перспективна платоспроможність, система забезпечення платоспроможності підприємства.

Постановка проблеми. В сучасних умовах функціонування і розвитку суб'єктів господарювання України, все частіше підприємства стикаються з проблемою втрати платоспроможності. Формування ефективних шляхів відновлення платоспроможності потребує більш ґрунтовного аналізу причин її втрати. Хоча на сьогоднішній день якість менеджменту на підприємствах значно зросла, проте дуже часто виникають певні проблеми, пов'язані зі зниженням рівня чи втратою платоспроможності, вирішити які однозначно неможливо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню сутності платоспроможності підприємства та причин її втрати внаслідок дії різноманітних деструктивних факторів було присвячено багато праць як закордонних, так і вітчизняних вчених. Зокрема, дослідженням ролі платоспроможності у фінансовій безпеці та визначенням наслідків її втрати займалися такі вітчизняні науковці як А.А.Горбатенко [4], В.С.Сирота [9], О.С.Харченко [13] й інші. Розробці заходів підвищення платоспроможності присвячено праці Н.О.Власової [3], Н.Б.Теницької [10] та інших. Системний підхід до дослідження платоспроможності як об'єкту управління переважно використовувався науковцями для формування системи критеріїв її оцінювання (Котляр М.Л. [6], Хоменко Т.Ю. [14]). Платоспроможність також розглядалася як елемент фінансової складової у системі економічної та корпоративної безпеки підприємств у працях Кравчука П.Я. [7],

Франчука В.І. [12] та Шульги І.П. [15], Живко З.Б. [5]. Проте, залишається невирішеним питання визначення ефективних шляхів усунення неплатоспроможності підприємства та формування універсальної системи її забезпечення на перспективу відповідно до нових викликів сучасності, а саме тих умов, у яких опинилися суб'єкти господарювання Україна під впливом кризових факторів.

Формулювання цілей статті. У даному дослідженні основними цілями є: аналіз підходів науковців до трактування сутності платоспроможності та її ролі в забезпеченні стабільного функціонування підприємства; визначення характерних причин, що тягнуть за собою втрату платоспроможності суб'єкта господарювання на теренах України; пропозиції можливих шляхів її відновлення та формування системи забезпечення платоспроможності підприємства.

Опис основного матеріалу дослідження. Враховуючи сучасні виклики та кризовий стан економіки України, підприємствам стає все важче підтримувати стабільне функціонування і розвиток, вчасно і якісно виконувати взяті на себе економічні та фінансові зобов'язання, що неминуче призводить до банкрутства. Визнання підприємства банкрутом пов'язано з втратою мінімального рівня платоспроможності, необхідного для подальшого його функціонування. У зв'язку з цим, професійне вивчення та оцінка платоспроможності, а також розробка заходів її забезпечення стають першочерговими цілями підприємства задля забезпечення його виживання.

Існує значна кількість підходів до трактування теоретичної та практичної сутності платоспроможності підприємства. М.М.Бердар [2, с. 274] трактує платоспроможність підприємства як його здатність виконувати свої платіжні зобов'язання. На думку Г.І.Базецької [1, с. 187], платоспроможність — це спроможність підпри-

© Пойда-Носик Ніна Никифоровна, к.е.н., доц., доцент кафедри фінансів і банківської справи ДВНЗ «Ужгородський національний університет», e-mail: pina-nosyk@yandex.ua

Свадеба Віктор Вікторович, студент 5-го курсу економічного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет», тел.: +38(095)6322074, e-mail: deadpoolamateras@gmail.com

емства здійснювати платежі наявними засобами, або засобами, які постійно поповнюються за рахунок його діяльності. Сирота В. С. визначає платоспроможність, як можливість підприємства розраховуватися за своїми зобов'язаннями без ризику для поточної господарської діяльності та подальшого розвитку [9, с. 96].

Проте, на нашу думку, найбільш влучно відображає сутність платоспроможності підприємства О.О. Непочатенко, згідно з яким платоспроможність - це можливість підприємства наявними грошовими ресурсами своєчасно погасити свої строкові зобов'язання [8, с. 365].

Отже, високий рівень платоспроможності – необхідна складова характеристики будь-якого стабільно функціонуючого суб'єкта господарювання. Саме тому зацікавленими в грамотній оцінці його стану платоспроможності будуть як керівники даного підприємства, так і його потенційні партнери. На основі даної інформації власники підприємства вивчають ефективність його діяльності та визначають шляхи подальшого розвитку, наявні партнери обґрунтовують доцільність подальшої співпраці, інвестори вираховують ризики вкладання в нього коштів, а кредитори визначають можливості та умови надання позики даному підприємству. Так згідно бачення Харченко О.С., саме платоспроможність є тією необхідною складовою, яка дозволяє зберігати рівноважний, конкурентоспроможний стан сьогодні та в перспективі, постійно реагуючи та адаптуючись до екзогенних та ендемогенних чинників в актуальних ринкових умовах [13, с. 27].

При здійсненні оцінки стану платоспроможності вкрай важливо визначити, який саме її різновид ми аналізуємо. Згідно твердження Ю. М. Тютюнника, за періодом оцінки в науковій літературі прийнято виділяти поточну (фактичну) та перспективну платоспроможність [11, с. 276]:

а) поточна (фактична) платоспроможність визначає наявність у підприємства грошових коштів та їх еквівалентів для виконання розрахунків за поточною кредиторською заборгованістю на певну дату або впродовж періоду оцінки;

б) перспективна платоспроможність характеризує здатність підприємства здійснювати виконання платіжних зобов'язань у майбутньому періоді.

Відповідно для подальшої розробки заходів по відновленню та забезпеченню того чи іншого різновиду платоспроможності, необхідно визначити причини, наслідком яких стала втрата суб'єктом платоспроможності. Так, О.О. Непочатенко вбачає, що головними причинами настання неплатоспроможності підприємства можуть бути [8, с. 366]:

- помилки у розрахунках планових обсягів виробництва і реалізації продукції, її собівартості;
- невиконання замовлень;
- неконтрольоване зростання собівартості продукції;
- втрата каналів реалізації та постійних замовників;
- неплатоспроможність покупців і замовників;
- брак власних джерел фінансування;
- інфляційні процеси;
- значне відволікання коштів у дебіторську заборгованість й у надлишкові виробничі запаси;
- низька якість фінансового планування на підприємстві;
- низька оборотність оборотних коштів.

Крім вище зазначених причин, на нашу думку, слід додати наступні, які можуть аналогічно тягнути за собою втрату платоспроможності, а саме: а) високий податковий тягар; б) зростання залежності від кредиторів та потрапляння в боргову пастку; в) невинуваті, високоризикові рішення керівництва, які призводять до настання кризового стану на підприємстві.

Оцінка ліквідності й платоспроможності підприємства проводилася на прикладі ТОВ «Перечинська швейна фабрика». Результати розрахунку основних показників ліквідності, які відображають поточну платоспроможність підприємства у динаміці за 2011-2015 роки, наведені у табл. 1.

Таблиця 1

Показники ліквідності й платоспроможності у динаміці за 2011-2015 рр.*

Показники	2011	2012	2013	2014	2015	Відхилення за 2011-2015 роки	
						Абсолютне, (+, -)	Відносне, %
Коеф. абсолют. ліквідн.	0.0675	0.0003	0.0001	0.1515	2.2313	+2.1638	+3206
Коеф. загал. ліквідн.	1.38	0.77	0.52	0.57	4.64	+3.26	+236
Коеф. проміжної ліквідн.	0.5	0.14	0.18	0.38	3.27	+2.77	+554
Чистий оборот. капітал, тис.грн.	126.7	-161.5	-370.6	-609.6	1309.2	+1182.5	+833

* Сформовано на основі даних фінансової звітності підприємства ТОВ «Перечинська швейна фабрика» за 2011-2015 роки

Наведені дані дають підставу виділити наступні тенденції. З 2011 по 2013 рр. спостерігалось погіршення рівня ліквідності, зокрема це підтверджує динаміка коефіцієнтів абсолютної та загальної ліквідності. З 2013 року почалося поступове підвищення рівня ліквідності, яке було зумовлене зміною підходів підприємства у частині формування ліквідних активів та порядку розрахунків за зобов'язаннями. Як результат – у 2015 році відбулося різке зростання всіх показників, що свідчить про значне посилення ліквідної позиції підприємства та покращення рівня його платоспроможності. Так, у 2015 році порівняно з 2011 роком збільшився коефіцієнт абсолютної ліквідності – на 3206%, або у 32 рази, коефіцієнт загальної ліквідності – на 236%, коефіцієнт поточної ліквідності – на 554%, а чистий оборотний капітал – на 833%.

Означена тенденція має і негативну сторону – значне накопичення високоліквідних активів в

умовах інфляції може спричинити втрату вартості активів. Крім того, існує ймовірність втрати доходів у випадку зберігання значних резервів ліквідних активів, що може негативно позначитися на платоспроможності підприємства у майбутніх періодах. Тому існує перманентна потреба в забезпеченні якісної підтримки досягнутого рівня платоспроможності підприємства та своєчасному виявленні загрози її втрати.

Відповідно, для того, щоб зробити більш ґрунтовні висновки про стан платоспроможності досліджуваного підприємства, необхідно провести аналіз перспективної платоспроможності. Остання повинна відображати здатність підприємства розраховуватися за своїми боргами у довгостроковій перспективі. Тому, на нашу думку, вона може бути оцінена на основі показників фінансової стійкості, ефективності формування грошових потоків та показника ЕБІТДА (табл. 2).

Таблиця 2

Показники перспективної платоспроможності у динаміці за 2011-2015 рр.*

Показники	2011	2012	2013	2014	2015	Відхилення за 2011-2015 роки	
						Абсолютне (+, -)	Відносне, %
Коефіцієнт автономії	0.88	0.68	0.61	0.47	0.85	-0.03	-3.41
Коефіцієнт ефективності використання власних коштів	0.11	-0.35	-0.34	0.1	0.66	+0.55	+500
Коефіцієнт співвідношення позик. і власн. Капіталу	0.13	0.47	0.63	1.11	0.18	+0.05	+38.5
Коефіцієнт маневреності власного капіталу	0.06	-0.15	-0.31	-0.53	0.34	+0.28	+466.7
Коефіцієнт ефективності використ. фін. ресурсів (усього майна)	0.1	-0.24	-0.21	0.05	0.56	+0.46	+460
ЕБІТДА, тис. грн.	658.6	-221.4	-107.9	458.7	2386.3	+1727.7	+262.33
Чистий грошовий потік (ЧГП), тис. грн.	-205.1	-22.1	-0.1	216.4	587	+792.1	-386.2
ЧГП/Чистий дохід від реалізації продукції, %	-3.23	-0.47	-0.003	4.19	5.61	+8.84	-273.69
Коеф. реінвест. (капіталізац.) ЧГП	-1.94	0.07	0.0003	0.48	23.67	+25.61	-1320.1

* Сформовано на основі даних фінансової звітності підприємства ТОВ «Перечинська швейна фабрика» за 2011-2015 роки

На основі оцінки динаміки розрахованих показників перспективної платоспроможності можна констатувати, що показники ефективності формування грошових потоків характеризувалися поступовим відновленням та зростанням з 2011 по 2015 роки, але натомість з 2011 по 2013 роки мало місце значне погіршення фінансової стійкості та показника ЕБІТДА на підприємстві. Проте, з 2013 по 2015 роки ситуація на ТОВ «Перечинська швейна фабрика» стабілізувалася, завдячуючи проведенню антикризових заходів,

спрямованих на відновлення прибутковості. Зокрема, було проведено ряд заходів по зниженню витрат підприємства, скорочення чисельності персоналу, здійснено продаж зайвого обладнання, а також вихід на нових замовників продукції.

У 2015 році показники фінансової стійкості відображають високий рівень незалежності підприємства від зовнішніх ресурсів, про що свідчить коефіцієнт автономії (0,85) та коефіцієнт співвідношення позикового і власного

капіталу (0,18). Можна також стверджувати про високий рівень ефективності використання власних коштів (66%) та високий рівень рентабельності всього капіталу (56%). А також відмічені значні темпи приросту EBITDA, який збільшився до 2386,3 тис. грн., або більш, ніж у 4 рази порівняно з попереднім роком. Чистий грошовий потік зріс майже у 2 рази і склав 587 тис. грн., а його відношення до чистого доходу від реалізації продукції зросло до 5,61 %. Коефіцієнт реінвестування (капіталізації) чистого грошового потоку теж значно зріс - до 23,67. Таким чином, на підприємстві створено умови для забезпечення і підтримання перспективної платоспроможності, а отже, і для подальшого його розвитку.

Підприємства, які не змогли стабілізувати ситуацію при ранніх ознаках погіршення власної платоспроможності, в найгіршому випадку призупиняють свою діяльність й проводять ліквідаційну процедуру. Щоб не допустити такого варіанту розвитку подій, перш за все потрібно стежити за змінами стану платоспроможності підприємства, чи відповідає він ознакам, що характеризують його як платоспроможного. Такими ознаками, на думку А. А. Горбатенко [4, с. 32], є наявність достатніх коштів на розрахунковому рахунку підприємства та відсутність простроченої кредиторської заборгованості. При невідповідності указаним ознакам платоспроможності рекомендовано здійснити заходи для повернення до нормативних значень. Так, на думку

Н.Б. Теницької, з-поміж багатьох різних заходів, які сприяють підвищенню платоспроможності й підтриманню ефективної господарської діяльності, можна виділити такі [10, с. 367]:

- зміна складу керівників підприємства та стилю управління;
- інвентаризація активів підприємства;
- оптимізація дебіторської заборгованості, зниження витрат підприємства;
- продаж незавершеного будівництва;
- обґрунтування необхідної чисельності персоналу;
- продаж зайвого устаткування, матеріалів і залишків товарів;
- реструктуризація боргів перетворенням короткострокової заборгованості в довгострокові позики або іпотеки;
- запровадження прогресивної технології, механізації та автоматизації виробництва;
- удосконалення організації праці;
- проведення капітального ремонту, модернізації основних фондів, заміни застарілого устаткування.

Проте, вказані заходи носять загально рекомендаційний характер й не враховують багато факторів окремих ситуацій. Саме тому, з метою ефективного реагування на загрози, які приносять з собою настання неплатоспроможності, нами було розроблено провідну систему забезпечення платоспроможності підприємства. Порядок застосування даної системи включає певну сукупність управлінських дій та рішень (рис 1).

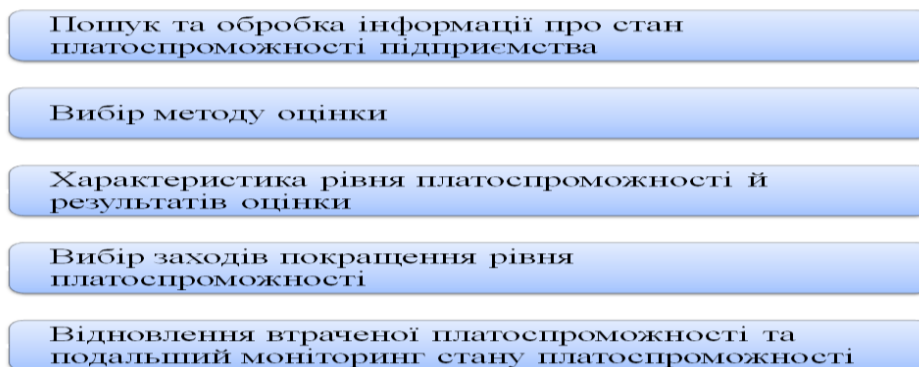

Рис. 1. Порядок реалізації системи забезпечення платоспроможності підприємства*

* *Власна розробка авторів*

Інформаційне забезпечення є першочерговим етапом та необхідною умовою організації і проведення аналізу стану платоспроможності. Необхідно зібрати максимально повну інформацію про стан платоспроможності підприємства та якісно її обробити. Саме від якості, змісту і складу вихідних даних залежить

ефективність аналітичного дослідження, об'єктивність і цінність його результатів.

Не менш важливим є вибір методу оцінки стану платоспроможності на основі отриманої інформації (рис. 2). Адже лише на основі проведеного аналізу можна робити якісні висновки, обґрунтовувати ефективність та необхідність тих чи інших управлінських рішень.

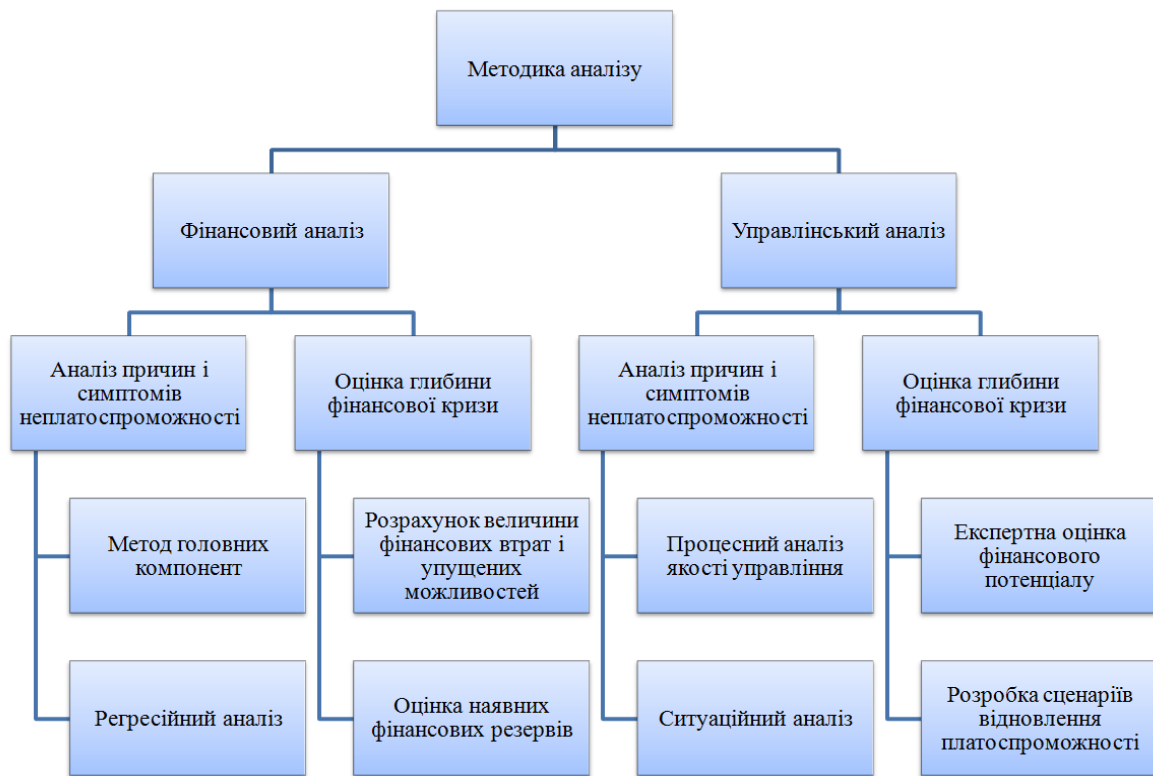

Рис. 2. Вибір методу оцінки стану платоспроможності підприємства*

* *Власна розробка авторів*

Вибір методу оцінки залежить від того, який вид аналізу ми проводимо — фінансовий чи управлінський. Фінансовий аналіз може здійснюватися як внутрішній, так і зовнішній. Він орієнтований здебільшого на аналіз фінансової діяльності та показників фінансового стану підприємства.

Управлінський аналіз, на відміну від фінансового, може бути лише внутрішнім і здійснюється на більш глибокому рівні. Характеризується повним доступом до бухгалтерської й управлінської звітності та забезпечує якісний аналіз внутрішніх ресурсів і потенціалу підприємства, вивчення впливу на його діяльність тих чи інших внутрішніх чи зовнішніх факторів і наслідків їх впливу. Результати управлінського аналізу забезпечують вище керівництво необхідною інформацією для прийняття остаточного рішення.

Подальший аналіз буде залежати від того, яка його головна ціль — виявити фактори, що призвели до неплатоспроможності, чи оцінити наслідки їх впливу на підприємство. Залежно від заданої цілі здійснюємо вибір одного з методів

аналізу причин і симптомів неплатоспроможності чи методів оцінки глибини фінансової кризи.

Отримавши необхідні результати дослідження від того чи й іншого методу аналізу, визначаємо характеристику рівня платоспроможності та, в залежності від її вигляду, приймаємо відповідне рішення для відновлення платоспроможності та забезпечення її високого рівня (рис. 3).

Після успішного відновлення платоспроможності, здійснюємо підтримку її на високому рівні та продовжуємо постійний моніторинг показників, що характеризують його ліквідність та платоспроможність. Не можна не погодитися з думкою Н.О.Власової [3, с. 11], що підприємство по-справжньому платоспроможне, коли має можливість не тільки для виконання своїх зовнішніх зобов'язань, але й для фінансування своєї поточної діяльності. Та згідно нашого бачення, високий рівень платоспроможності забезпечує не лише наявність достатньої кількості коштів для виконання своїх зобов'язань і фінансування поточної діяльності, а й також сприяє безперервному й динамічному розвитку підприємства.

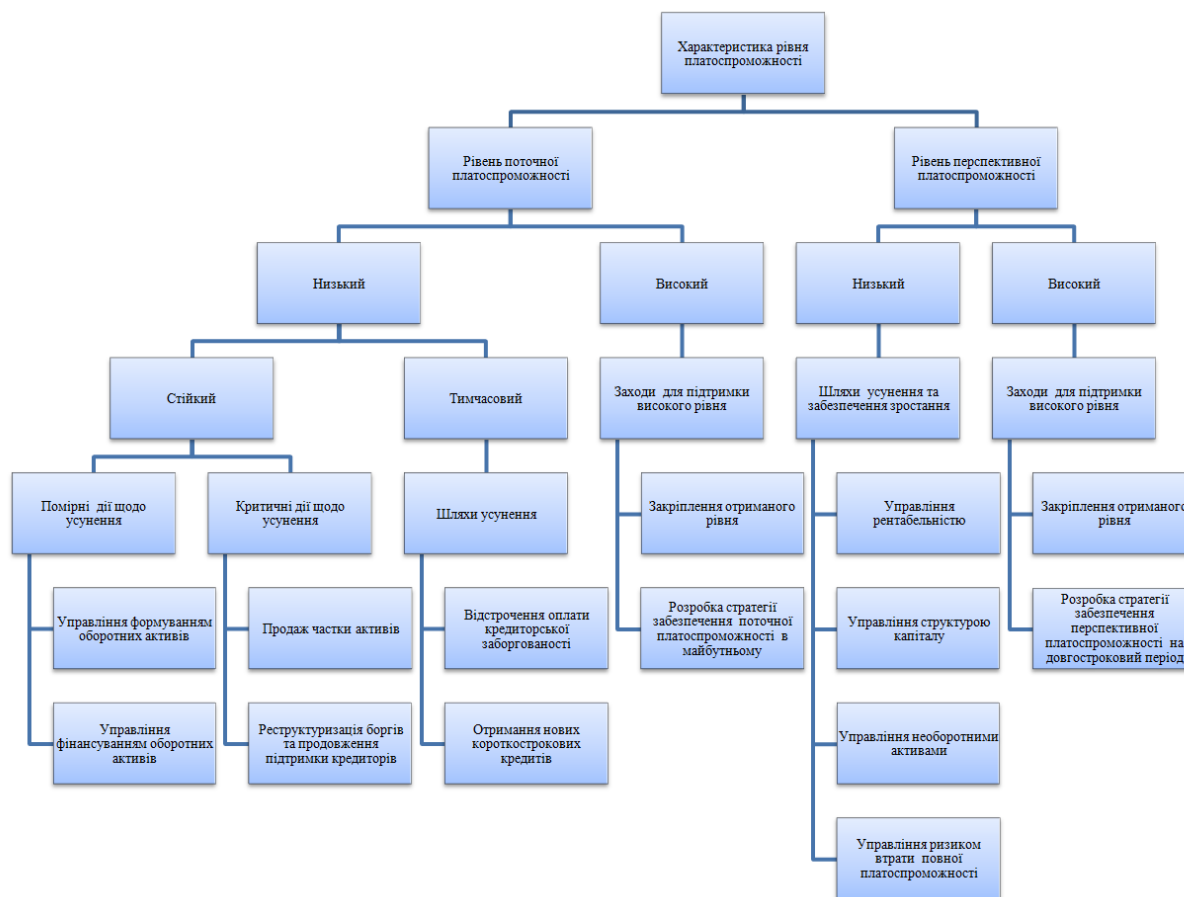

Рис. 3. Характеристика рівня платоспроможності та узгодження подальших дій керівництва*
 * *Власна розробка автора*

Впровадження даної системи дасть можливість своєчасно реагувати на загрози, які несе за собою втрата платоспроможності та забезпечить стабільне функціонування підприємства у майбутньому.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Таким чином, ми дійшли висновку, що вирішення будь-якої проблеми починається з визначення причин її настання, в даному випадку визначення причин настання неплатоспроможності підприємства. За результатами аналізу можна зазначити, що характерними причинами, які тягнуть за собою втрату платоспроможності, можна вважати: неприйнятно високі витрати підприємства, повна втрата попиту на продукцію даного підприємства, надмірний податковий тягар, зростання залежності від кредиторів, невірні, високоризикові рішення керівництва.

Як показало дослідження, для забезпечення оптимального стану платоспроможності та підвищення її рівня на перспективу, необхідним є здійснення керівництвом ряду дій на випередження. З цією метою нами було розроблено систему забезпечення платоспроможності, яка передбачає певний порядок послідовних кроків: пошук та обробку

інформації про стан платоспроможності підприємства, вибір методу оцінки, характеристику рівня платоспроможності й результатів оцінки, вибір заходів покращення рівня платоспроможності, відновлення втраченої платоспроможності та подальший моніторинг стану платоспроможності. Адже саме ці кроки є потенційними можливостями для забезпечення стабільного високого рівня платоспроможності.

Проте слід пам'ятати, що ідеальних шляхів забезпечення платоспроможності не існує, завжди існують недоліки, що не були враховані, а з часом з'являються нові виклики і загрози, які потребують свіжого погляду на їх вирішення. Специфічні причини втрати платоспроможності окремого підприємства потребують розробки заходів стабілізації розроблених саме для конкретного випадку. Внаслідок цього виникає необхідність врахування як вітчизняного, так й іноземного досвіду потенційних заходів забезпечення високого рівня платоспроможності та вироблення нових шляхів щодо вирішення зазначеного завдання у відповідних актуальних умовах, що є перспективою подальших досліджень даної тематики.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базецька Г. І. Фінанси підприємства: планування та управління у виробничій сфері [текст]: навч. посіб. / Г. І. Базецька, Л. Г. Суботовська, Ю. В. Ткаченко; Харк. нац. акад. міськ. госп-ва. – Х.: ХНАМГ, 2012. – 292 с.
2. Бердар М.М. Фінанси підприємств: [навчальний посібник] / М.М.Бердар. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 352 с.
3. Власова Н.О. Оцінка ліквідності та платоспроможності підприємств роздрібною торгівлі [Текст] : монографія / Н.О. Власова, Т.С. Пічугіна, П.В. Смирнова ; – Харк. держ. ун-т харчування та торгівлі. – Х., 2010. – 222 с.
4. Горбатенко А.А. Оцінка платоспроможності підприємства в кризових умовах / А.А. Горбатенко // Вісник Української академії Банківської Справи. - 2009. - № 1 (26). - С. 31-40.
5. Живко З.Б. Механізм управління системою економічної безпеки підприємства [Текст] / З.Б.Живко // Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка». – 2014. – Випуск 3(44). – С.37-42.
6. Котляр М.Л. Платоспроможність та ліквідність в системі оцінки фінансової стійкості підприємства [Текст] / М.Л.Котляр // Економічний простір. – 2008. – №11. – С.192-199.
7. Кравчук П.Я. Формування системи корпоративної безпеки підприємства: Автореф. дис... канд. екон. наук: 08.06.01 / Павло Ярославович Кравчук; [Терноп. держ. екон. унів]. — Тернопіль, 2006. — 23 с.
8. Непочатенко О. О. Фінанси підприємств [текст]: підручник / О. О. Непочатенко, Н. Ю. Мельничук . – Київ : «Центр учбової літ», 2013 . – 504 с.
9. Сирота В. С. Корпоративна соціальна відповідальність в системі економічної безпеки підприємств: дис. канд. ек. наук: 21.04.02. / В. С. Сирота. К., 2016. – 217с.
10. Теницька Н.Б. Підвищення платоспроможності підприємства шляхом оптимізації дебіторської заборгованості / Н.Б. Теницька, Ю.С. Гришко // Глобальні та національні проблеми економіки: електр. наук. вид. - Миколаїв: Миколаївський нац. ун-т, 2015. – Вип. № 8. – С. 366-369.
11. Тютюнник Ю. М. Фінансовий аналіз: [навчальний посібник] ; частина I / Ю. М. Тютюнник ; 2-ге вид., перероб. і доп. – Полтава : РВВ ПДАА, 2014. – 358 с.
12. Франчук В.І. Теоретична модель системи забезпечення економічної безпеки акціонерних підприємств / Василь Іванович Франчук // Науковий вісник НЛТУ України. Вип. 20.8. – 2010. – С.155-162.
13. Харченко О.С. Управління платоспроможністю в системі фінансової безпеки підприємств: дис. к.е.н.: спец. 08.00.08 / О.С. Харченко; ПВНЗ «Європейський університет». – К., 2015. – 253 с.
14. Хоменко Т.Ю., Погребняк А.Ю. Система показників оцінки платоспроможності підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://probl-economy.kpi.ua/pdf/2013-26.pdf>
15. Шульга І.П. Сучасні підходи до формування системи економічної безпеки акціонерного товариства [Електронний ресурс]/І.П.Шульга. – Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=366>

REFERENCES

1. Bazets'ka, H.I., Subotovs'ka, L.H. & Tkachenko, Yu.V. (2012). *Finansy pidpriemstva: planuvannia ta upravlinnia u vyrobnychij sferi [Finance of enterprises: planning and management in the manufacturing sector]*. Kharkiv: KhNAMH [in Ukrainian].
2. Berdar, M.M. (2010). *Finansy pidpriemstv [Finance of enterprises]*. Kyiv: Tsentr uchbovoi literatury [in Ukrainian].
3. Vlasova, N.O., Pichuhina, T.S. & Smyrnova, P.V. (2010). *Otsinka likvidnosti ta platospromozhnosti pidpriemstv rozdrubnoi torhivli [The assessment of the liquidity and solvency of retail trade enterprises]*. Kharkiv: Kharkivskiy derzhavnyj universytet kharchuvannia ta torhivli [in Ukrainian].
4. Horbatenko, A.A. (2009). Otsinka platospromozhnosti pidpriemstva v kryzovykh umovakh [The assessment of solvency of enterprises in crisis conditions]. *Visnyk Ukrains'koi akademii Bankiv'skoi Spravy – The Bulletin of the Ukrainian Academy of Banking*, 1 (26), 31-40 [in Ukrainian].
5. Zhyvko, Z.B. (2014). Mekanizm upravlinnia systemoiu ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva [The management mechanism of the system of economic security of enterprise]. *Naukovyj visnyk Uzhhorods'koho universytetu. Serii «Ekonomika» – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series "Economics"*, 3(44), 37-42 [in Ukrainian].
6. Kotliar, M.L. (2008). Platospromozhnist' ta likvidnist' v systemi otsinky finansovoi stijkosti pidpriemstva [Solvency and liquidity in the system of assessment of the financial stability of enterprise]. *Ekonomichnyj prostir – Economic space*, 11, 192-199 [in Ukrainian].
7. Kravchuk, P.Ya. (2006). Formuvannia systemy korporatyvnoi bezpeky pidpriemstva [The formation of the system of corporate security of enterprises]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Ternopil [in Ukrainian].
8. Nepochatenko, O.O. & Mel'nychuk, N.Yu. (2013). *Finansy pidpriemstv [Finance of enterprises]*. Kyiv: «Tsentr uchbovoi lit» [in Ukrainian].
9. Syrota, V.S. (2016). Korporatyvna sotsial'na vidpovidal'nist' v systemi ekonomichnoi bezpeky pidpriemstv [Corporate social responsibility in the system of economic security of enterprises]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].

10. Tenyts'ka, N.B. & Hryshko, Yu.S. (2015). Pidvyschennia platospromozhnosti pidpriemstva shliakhom optymizatsii debitors'koi zaborhovanosti [The increase of the solvency of enterprises by optimizing receivables]. *Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky – Global and national problems of the economy*. Mykolaiv: Mykolaivs'kyj nats. universytet, 8, 366-369 [in Ukrainian].
11. Tiutiunyk, Yu.M. (2014). *Finansovyy analiz [Financial analysis]* (Part 1) (2nd ed., rev.). Poltava : RVV PDAA [in Ukrainian].
12. Franchuk, V.I. (2010). Teoretychna model' systemy zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky aktsionerlykh pidpriemstv [The theoretical model of economic security system of joint stock companies]. *Naukovyj visnyk NLTU Ukrainy – Scientific bulletin of NLTU of Ukraine*, 20.8, 155-162 [in Ukrainian].
13. Kharchenko, O.S. (2015). Upravlinnia platospromozhnistiu v systemi finansovoi bezpeky pidpriemstv [Solvency management of the system of financial security of enterprises]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv: PVNZ «Yevropejs'kyj universytet» [in Ukrainian].
14. Khomenko, T.Yu. & Pohrebniak, A.Yu. *Systema pokaznykiv otsinky platospromozhnosti pidpriemstv [The system of indicators to assess the solvency of enterprises]*. Retrieved from: <http://probl-economy.kpi.ua/pdf/2013-26.pdf> [in Ukrainian].
15. Shul'ha, I.P. *Suchasni pidkhody do formuvannia systemy ekonomichnoi bezpeky aktsionernoho tovarystva [Modern approaches to the formation of the system of economic security of a joint stock company]*. Retrieved from: <http://www.economy.nayka.com.ua/index.php?operation=1&iid=366> [in Ukrainian].

Одержано 15.09.2016 р.